

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

h Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3571>

GERÇEK İLE KURGU ARASINDAKİ YER DEĞİŞMECE: BİLGE KARASU'NUN ROMANLARINDA ZAMAN*

SWITCHING BETWEEN REAL AND FICTION: TIME IN BİLGE KARASU'S NOVELS

Gülşah ŞİŞMAN**

Öz

Postmodern edebiyatın Türkiye'deki önemli yazarlarından olan Bilge Karasu, 1950'de başladığı yazın yaşamı boyunca roman, öykü, deneme, şiir, çeviri, eleştiri, mektup, libretto ve radyo oyunu türlerinde eserler üretir. Ağırlıklı olarak roman ve öykü türünde yazan; gerek kurmaca gerek kurmaca dışı eserlerinde yazın adına yapılabilecekleri araştıran ve uygulamaya koyan Karasu'nun yapıtı, dur durak bilmeyen bir arayışın bireyselden evrensele uzanan çerçevedeki sonuçlarıdır.

Çalışmada, duygu ve düşünce dünyasını alışlagelmiş tema ve kurgulardan sıyrılarak özgün bir üslupla dile getiren Bilge Karasu'nun romanları (Gece, Kılavuz, Narla İncire Gazel, Altı Ay Bir Güz) yapı unsurlarından olan zaman bakımından incelendi. Yazarın üstkurmaca nitelikli romanlarında, metinlerin biçim ve biçem özelliklerini de etkileyen zaman kategorisinin hem niceliksel hem niteliksel açımlarıyla tespit edilip değerlendirilmesi, gerçek-kurgu düzlemindeki yansımalarının açığa çıkarılması amaçlandı.

Anahtar Kelimeler: Bilge Karasu, Roman, Gerçek, Kurgu, Zaman.

Abstract

Bilge Karasu, one of the most important writers of postmodern literature in Turkey, produced works such as novels, short stories, essays, poems, translations, letters, libretto, and sketches during his literary life that started in 1950. Karasu, who mainly writes novel and short story, investigates and implements what can be done for literature in his fictional and non-fictional works. His works of art are results of this relentless search from individual to universal.

In the present study, the novels of Bilge Karasu (Night, Guide, Ode to Pomegranate and Fig, Six Months One Autumn), which expresses the world of emotions and thoughts by using a unique style instead of usual themes and fictions, were examined in terms of time from one of structure elements of novel. It is aimed to determine and evaluate time category, which affects texts' form and style characteristics, with both quantitative and qualitative expansions and to release this category's reflections on a reality-fiction plane in Bilge Karasu's novels which have metafictional feature.

Keywords: Bilge Karasu, Novel, Reality, Fiction, Time.

Giriş

Tikel nesnenin işaret ettiği tümel varlığın anlatı düzlemindeki görünümünden olan zaman, sayılabilir süreyi aşan anlamıyla anlatı kişilerinin bireysel ve metnin söylem tarihini şekillendirir. Anlatma esasına bağlı edebi türlerin yapı unsurlarından olan zaman, kurmaca dünyanın nicel ve nitel süre ile ilişkisinin yansımasıdır. Görünen ve görünmeyen ilerleyiş ya da gerileyiş ile anlatma esasına dayalı metinselliği bu yapı unsuru ile aktarılır. Hikâye (story) kelimesinin tarihten (history) türediği (Wellek ve

* Bu çalışma Gülşah ŞİŞMAN tarafından Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Prof. Dr. Ülkü ELİUZ danışmanlığında hazırlanan "Bilge Karasu-İnsan ve Eser" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, el-mek: gulsah.kopuzoglu@erdogan.edu.tr

Warren, 2011, 250) varsayımı, edebi metinde bu yapı unsurunu konum olarak belirginleştirir. Yazarın kurgu aşamasındaki tercihleri de dahil olmak üzere tüm entrik akışı belirleyen zaman, temel kategoridir; roman karakterleri yalnızca zaman ve mekân yönünden tikelleştirilmiş bir arka plana yerleştirildiklerinde birey olabilirler (Watt, 2007, 23). İnsandan ve insan hayatından bağımsız düşünülmecek bir kavram olan zaman, edebi eseri olay birimlerinin neden sonuç ilişkisinden başlayarak bakış açısı ve anlatıcı, mekân, kişi/ler, izlemek düzlem ve dil-üslûp bakımlarından bütünlük.

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde olayların geçtiği zamanı ifade eden öykü (vaka) zamanı, olayların hangi süre zarfında nakledildiğini belirten öyküleme (anlatma) zamanı, yazar tarafından ne vakit yazıya geçirildiğine yönelik yazma zamanı, eserin okuyucuyla bulunduğu okuma zamanı, zamanın anlatı kişileri tarafından niteliksel algılanması ile ortaya çıkan tinsel zaman ve olayların hangi dönemde geçtiğini işaret eden sosyal zaman olmak üzere altı çeşit zaman vardır. Bu yapı unsuru, anlatı dizgesine nicel olarak öykü zamanı, öyküleme zamanı, yazma zamanı, okuma zamanı, sosyal/ tarihi zaman; nitelik bakımından ise tinsel zaman kategorileri ile dahil olur.

Günther Miller tarafından ortaya atılan ve sonrasında Gérard Genette'in de kullandığı anlatma (öyküleme) zamanı ile anlatılan zaman (öykü zamanı) arasındaki ayrım, kurmacadaki zaman yorumunu açığa çıkarır:

"Bu konuda üç düzeyli bir şemaya gereksinim duymaktayız: sözcüleme – sözcü – metnin dünyası. Bu üç düzeye de bir anlatma zamanı, bir anlatılan zaman ve bir de anlatma zamanı ile anlatılan zaman arasındaki birleşme ve ayrılmanın yansıtıldığı zamanın kurmaca deneyimi denk düşer" (Riccœur, 2012, 143).

Yukarıdaki alıntı, anlatının iki zamanı arasındaki bu bağıntının kurmaca metnin kendine has bir zaman diyalektiği taşıdığını gösterir. Yazar tarafından üretilen ve söz zinciri parçalarından oluşan metinde bu söz parçalarının belli bir bağlam içinde bir araya getirilmesi zamansal tasarrufu zorunlu kılar. Öykü zamanı ile öyküleme zamanı arasındaki bu etkileşim kurmaca metinlerin zamansal dinamiğini oluşturur.

1960 sonrasında kendini gösteren yeni arayışlarla bağlantılı olarak postmodern metin örnekleri kaleme alan Bilge Karasu'nun *Gece*, *Kılavuz*, *Narla İncire Gazel* ve *Altı Ay Bir Güz* adlı romanlarının üstkurmaca niteliği; eserlerin kişi, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı başta olmak üzere bütün yapı unsurlarına etki eder. "Yazar/anlatıcı, kurgulanış biçiminin izleklediği üstkurmacada yazma eylemini kurmaca metne dâhil eder; ikinci bir düzlemde kurguyu nasıl yazdığını, yazma eyleminin aşamalarını, sorunlarını tartışır, teknik ve anlatım ile ilgili bilgiler vererek yeniden şekillendirir" (Eliuz, 2016, 115). Mesleği yazarlık olan başkışiler aracılığıyla yazının gerçekliği ile yaşamın gerçekliğinin bulunduğu Karasu romanlarında gerçek ile kurmaca yer değiştirir, aralarındaki sınırlar silikleşir. Metnin yazılma süreci metnin konusu haline getirilirken yazma, yazıya geçirme, anlatma gibi edimlere yönelik zaman kategorileri açığa çıkar. Romanlar, niteliksel ve niceliksel zaman kullanımının bütünlendiği yapısı ile gerçek-kurmaca düzleminde kendi oluşumuna tanıklık eder.

1. Gece

*Gece yavaş yavaş geliyor. İniyor.
Çukur yerlere dolmağa başladı bile.*

Nicel ve nitelik yönünden zaman unsurunun anlatı merkezine yerleştirildiği *Gece* romanında öykü zamanı, net olarak hangi zaman dilimine, hangi yıla, hangi aya ait olduğu belli olmayan bir gece başlar ve yine belirsiz bir gece sona erer. Romanın ana izleği olan korku ve baskıyı imleyen gece, günün akşam saatlerinden sonra gelen ve karanlığın en yoğun olduğu vaktidir. Sabah olup da hava aydınlanuncaya kadar her yeri ve her şeyi kuşatan, çevreleyen zaman dilimidir. Gece, renk ve ışık çağrışımları ile belirsizlik sembolüdür; eserde bu belirsizlik olumsuzlanan değer dizgesinin karşılığı halindedir. Romanda korkulan, tedirgin edici, ürkütücü gece, işkencelerin ve eziyetlerin başlaması ile eşdeğer süreçlerin adıdır.

"Şehrin en büyük alanında sabahları akıp giden kalabalık, geceleri dövülüp, vurulup öldürülen, yol ortasında bırakılanları, gene yol ortasında bırakılmış, belli yerleri kanlar içinde, genellikle kolları, bacakları kırılmış adamlardan ayırt etmeği öğrendi yavaş yavaş" (Karasu, 2010, 69).

Çok fazla ayrıntı yer almamasına rağmen bir-iki ayı kapsayan olay akışında mevsime ait ilk zamansal veri, 15. alt başlıkta verilir: "Yerde kar vardı, çiğnenmekten buzlaştı buzlaşacak" (Karasu, 2010, 42). Romanda, belirgin bir zaman dilimi olarak gece ve gece ile gelenler anlatılsa da, metnin zamanı sıradizimsel ya da betimleme merkezli aktarılmaz. Karasu, klasik romanın anladığı anlamda kronolojik, çizgisel zamanı yeniden üretmeyi değil, bozmayı, değiştirmeyi amaçlar (Akatlı ve Özgüven, 1985, 8). Niceliksel akış bozularak, yok edilerek yaşanan çatışmalar, ruhsal çözümler, korku ve kaygı kaynaklı kaçışlar yansıtılır.

Örneğin “zamanı yok etmeğe çalışırken söyleyişimizin yapısını da bozmak gerekmez mi?” (Karasu, 2010, 74) ifadesi, olay örgüsünde olduğu gibi zaman konusunda da kronolojik sıralamanın olmadığını göstergesidir. Olayların ne zaman başlayıp bittiğine dair kesin veriler olmamasına rağmen metnin iç dinamizminde zaman başat öğedir.

Anlatıcılık görevini üstlenen N., O. ve Sevinç'in üstkurgusal düzlemde birbirleriyle yazışmaları, yaşantılarını anlatı-îçi yöntemle kayda geçirmeleri, bu kayıt altına alma ediminin defter(ler)e yapılması romanda öykü ile öyküleme zamanının çakışmasına yol açar:

“Tabii, bütün bunlar, bu kâğıtların, bu yazdıklarımın, size ulaştığı anda okunmasıyla değişebilir; sanırım değişir de... Adamımın zarfı açması olasılığı pek yok. Öyle sanıyorum. Ama onu da hesaba katmak yerinde bir iş olur. Hoş, açsa da, açmasa da, ben bu davranışımı kendimi her türlü düzenin dışına çıkarmış oluyorum. Bunları size niçin bildirdiğimi de merak etmeyin. Bunun nedinini, niçinini belki anlatabildim de... Ama ne denli başarı gösterdiğimi bu noktada kestiremiyorum” (Karasu, 2010, 139).

Şimdiki zaman kiplerinin kullanımı ile yaşananların şimdi, şu anda oluyormuş izlenimi uyandıracak şekilde aktarılması ve bunun “Yazdığımı, sonradan da yazsam, o gün yaşıyor, yazıyormuşum gibi yazmalıyım...” (Karasu, 2010, 172) sözleri ile belirtilmesi, Gece'nin yazılırken var olan yönüne vurgu yapar.

Romanın olay örgüsü, yazım aşamasına yönelik görüş ve düşünceleri barındırır. Kurulmaya çalışılan düzen genelinde yapılmak istenenlerin öne çıktığı üst kurgu, metnin oluşumu ile ilgili bilgilerin anlatıya dahil edilmesi ile şekillenir. Dördüncü bölüme kadar sadece dipnotlar vasıtasıyla, dördüncü bölüm itibarıyla dipnotlar haricinde de yazma sürecini metne taşıyan kurgusal yazarın varlığı ile öyküleme zamanı öncelenir.

“Yapıntının dışına çıkıp, yazar olarak, birtakım düşüncelerimi bu yapıntıya eklemek ne ölçüde akıllıca sayılabilir? Okur (okuyan demeli; yazar nasıl da alışveriş karşısında hep “okur”lar görmeğe... Oysa bu kez, “okurlar”, “okur”, olmayacak; bir tek okuyan olacak belki bu defterlerin karşısında), okuyan, böyle bir ayırımı niye yapsın? Ya da, yapıntıda çeşitli katlar arayıp tasarlayacağına, ne demeğe yazarın özel düşüncelerini, seçebildiği ölçüde, öbür bölümlerden ayrı tutsun? Yapıntıda yazarın izlerini aradıkları için az mı güldüm birtakım adamlara?” (Karasu, 2010, 177).

Gecenin nicel ve nitel karanlığına kış mevsiminin olumsuzlukları da eklenir ve bireyi mekân gibi kuşatan, sınırlayan, tedirgin eden, kaygılandırıcı, tüketen, korkutan bir ortam yaratır. 109. alt başlıkta yer alan ve eserin yazılma tarihine ait Nisan 1975 – Eylül 1976 bilgileri ile zamanın mevsim boyutu değişir; ancak tinsel rahatlama gerçekleşmez. Çünkü darbe ve sonrasında kaosu bireyler üzerindeki olumsuz etkileri, nicel değişiminin aksine devam eder. İnsanların gece sokaklarda dolaşmaktan kaçınıp evlerine kaçışmaları ve evde ışıkları dahi açmaktan korkmaları, Güneş Hareketi denilen baskıcı yapılanmanın ve onlar için çalışan gecenin işçilerinin ruhsal etki alanını işaret eder:

“Herkesin uyuduğu, ya da ışığını söndürüp karanlıkta kaygıyla beklediği saatlerde bunlar “Gece Gelecek” diye yazarlar şehrin her yanına. Küçük gecelerin küçük sabahlarında yola düşen herkes, büyük gecenin (küçük de olsa “sabah” denecek bir sabahı hiç gelmeyecek bir gecenin) habercisi olan bu yazıları okur. (..) İş, gecenin işçileriyle birtakım ellerin karşı karşıya gelmemesi. O zaman, birtakım eller duvarlarda, yollarda kanlı çiçekler dönüşür. Yağmur, sabunlu su, kanları yok eder zamanla; ama boyaların karşısında güçsüzdür” (Karasu, 2010, 40- 41).

Akşit Göktürk, Gece'ye yazdığı sunuş yazısında anlatılan durumların gerçek yaşamla somut ilişkisinin sürekli olarak sezildiği metinde, okurun yakın geçmişte tanıdığı olduğu birçok toplumsal, tarihsel ve kültürel deneyden yankılar bulmanın mümkün olduğuna değinir (2010, 6). Ben anlatıcının “Hava karardıktan sonra sokakta kalanların yitip gittiği yollu yeni bir söylenti dolaşıyordu kaç gündür” (Karasu, 2010, 201) sözleri, karanlık bastırıldığında dışarıda kalmanın tehlikesini işaret eder. Belli bir saatten sonra caddelerin ve sokakların aldığı yeni görünüm yüzünden yollarını şaşırıp ve kaybeden insanlar, kenti kuşatan yasaklar yüzünden ‘gecelik sığınaklar’da geceleme zorunda kalırlar. Zira, pek çok şeyin ve durumun suç olduğu bu dönemde başka evlerde geceleme de suçtur. Bu yüzden pijamalarını, çamaşırlarını, diş fırçalarını çantalarında sürekli taşımaya başlarlar:

“Herkes hangi yoldan evine dönmesi gerektiğini öğrenip gecikmeden evine dönmek zorundaydı akşamları. Sokakta yitivermemek için böyle bir kaçamağa başvurmakla kimse kimseyi aldatamazdı” (Karasu, 2010, 217).

Gecenin korkutucu hâl almasının en önemli sebebi, kuruluş amacı hem sokakları hem de sisteme aykırı olanları temizlemek olarak gösterilen ve Güneş Hareketi adı verilen yapılanmadır. Geceyi hazırlayan

ve geceye hazırlayan bu baskı hareketi, araç olarak kullandıkları gecenin işçileri vasıtasıyla insanları korkutmak, sindirmek, tedirgin etmek ister. İkincinin ilk saatlerinde sokaklarda görünür olan gecenin işçilerinin bu amaçlarla giriştikleri her türlü saldırı, gece ile yoğunlaşır:

“Akşam saatlerinde gecenin işçilerini görmek çok kolaydır artık herkes için. Geceyi hazırlamakta, geceye hazırlamakta kullandıkları âletler ellerinde, sokaklarda dolaşırlar; sayıları da gitgide artar. (..) Özellikle genç gövdeler üzerinde çalışmak için düşünülmüş tasarlanmış, gerçekleştirilmiştir bu âletler” (Karasu, 2010, 17-18).

Kent sakinleri için gece, işkenceye ve hatta ölüme yaklaşmaktır. Şehri ve insanları bir pelerin gibi örten/ kapatan gece, sabah olduğunda bile aydınlığa kavuşturamaz; rahatlamayı sağlamaz: “Sabahları güneş yeniden doğar gibi olsa da, ortalık yeniden aydınlanır gibi olsa da, gecenin karanlığı bütün bütün dağılmayacak hiç” (Karasu, 2010, 31). Her şeyi ele geçiren gece, ‘doğar gibi’dir; ancak gerçek anlamda aydınlatmaz. Işığa ve dinginliğe bu engel olma durumu, karanlığın egemenliğini kalıcı kılar. Karanlığın varlığını sürekli hale getiren gecenin işçileri yüzünden nicel kararına da erkenden hissedilir. Bu durum, zamanın psikolojik algılanışını ve buna paralel olarak insan ruhu üzerindeki etkisine dayanan tinsel boyutunu öne çıkarır.

“Bir süredir, karanlık arttıkça, gece yaklaştıkça, gecenin işçileri sokaklara dağılmağa başlamıyor da, sanki tam tersi oluyor; hava daha güneşliyen kollar halinde sokaklara çıkan gecenin işçileri, ellerindeki tuhaf -kısa ama belik gibi örülmüş, enli- zincirleri salladıkça, hava, vaktinden de önce kararmağa başlıyor” (Karasu, 2010, 69).

Şehrin dışında insanların karşılıklı olarak silahlarını birbirlerine doğrultup ateşledikleri bir mekânda ben-anlatıcının gördükleri ve aktardıkları, zamanın algılanışına örnektir. Oynanan bu kanlı oyun, günün o saatiyle tezat bir şekilde gökyüzünün maviliğine ve güneşin parlaklığına leke düşürür: “Bir sabah saatinde, güneşin bütün gücüyle parladığı, gökyüzünün (yeşillik kümesinin üzerinde) masmavi, dupduru görüldüğü bir sabah saatinde...” (Karasu, 2010, 49). Geçmişte güneşin bütün gücüyle parladığı ve gökyüzünün masmavi olduğu mekân, ölüme ve kana sahne olur. Paralel olarak insanlardaki emniyet ve güven duygularını arttırması gereken sabah saatleri de gece gibi tedirginlik verici bir kimlik kazanır.

Gece romanında zaman, metnin çok sesli ve çok parçalı biçimsel yapısını biçime taşıyan en önemli unsurdur. Zamanın öykü ve öyküleme düzlemi, sosyal ve siyasi arka plan ile bütünlenerek zamansal katman genişletilir. Gece sözcüğünün poetik versiyonları ve psikolojik yansımaları ile bu çift katman derinlik kazanarak izleksel boyutta bir zaman algısının metni kurmasına olanak sağlanır.

2. Kılavuz

Vakit azalmaktadır. Her şeye biraz daha, biraz daha uzaktan bakılmaktadır.

Yazma serüveninin bireysel varoluş ile iç içe ilerleyişinin kurgulandığı Kılavuz romanında öykü zamanı, Ağustos sonu ile Eylül başı arasında geçen yirmi iki günlük süreyi kapsar. Geriye dönüşlerin ve zamansal sıçramaların olduğu eserde, öykü ve öyküleme zamanında da değişimler yaşanır. Başkişi Uğur’un, yeni işinin öncesi ve sonrası yaşadıkları art zamanlı olarak kurguya dahil edilir. Yazar olma deneyimi ile yaşam deneyimi arasındaki bağlantılar zamanın bu yapısı ile kurguya yön verir:

“Niye yazdın böyle bir yazıyı, diye sorsam, cevap verir misin?”

“Siz soruyorsunuz; vermeğe çalışırım. Sanırım... Sanırım, beni ters pers eden bir gün yaşamış olduğum için... Sonra, galiba, yazıyı yazdıkça, yazmanın tadına varmağa başladığım için” (Karasu, 2011, 44).

Romanın ilk bölümü, Uğur tarafından işe başladıktan iki gün sonra yazılmaya başlanan ve altı günde tamamlanan tek bir günde geçen olayların anlatımıdır. Öykü ve öyküleme zamanının farklılaştığı bu bölümde, geriye dönüş ile zamansal çerçeve oluşturulur:

“Peki Uğur, bunu altı günde yazdığını söyledin. Ondan sonraki günlerde de, benden çekinmeden, ben o masada çalışırken, bir şeyler yazdın sen de burada. O yazdıkların ne?”

“O günün arkası efendim. Bir çeşit günce...” (Karasu, 2011, 45).

Sonraki günlerin ya da geriye dönük yaşananların anlatıldığı günce şeklinde yazılan ikinci ve üçüncü bölümlerde öykü zamanı yer yer yer öyküleme zamanı ile örtüşür.

“Şu anda yaptığımı da dikkat etsem ya! Başına herhangi bir şey yazmadım. Oturalı beri de, öyle parçacıkla, kırıntıyla yetinmeyip öykü yazıyorum. (..) Bunları da ancak şimdi düşünüp yazdım. (..) Bakın şu yazdıklarımı okudum, inandırıcı bulmuyorum” (Karasu, 2011, 47, 54, 107).

Örneklerde öykü zamanı ile öyküleme zamanının çakıştığı görülür. Uğur'un, yaşananları sonradan kaleme aldığı bölümlerde ise, bu iki zaman birbirinden ayrıştırır: "Tuhaflık -böylesine anımsayabilmem de ondan ya!- durumdan, sürücünün bekinışinden çok, halindeydi, sesindeydi. (..) Neyi ne kadar doğru aktardığımı bilemem; eninde sonunda, usumda kalanı yazıyorum" (Karasu, 2011, 20, 52).

Metnin yazılma sürecinin metnin konusu haline geldiği bu üst-kurmaca romanda Uğur, yaptığı ya da yapacağı hemen her şeyde saatin kaç olduğuna dikkat eder. Bu nedenle eserde saati belirten ifadelere sıklıkla rastlanır: 09:51, 10:10, 11:30 (Karasu, 2011, 11); 13:57, 14:13 (Karasu, 2011, 13); 19:25 (Karasu, 2011, 17); 17:37 (Karasu, 2011, 20); 22:50 (Karasu, 2011, 39); 7:34 (Karasu, 2011, 43); 6:20 (Karasu, 2011, 70); 8:32 (Karasu, 2011, 73); 14:12 (Karasu, 2011, 77); 16:10 (Karasu, 2011, 78); 21:25 (Karasu, 2011, 84); 8:20 (Karasu, 2011, 90). Uğur'un bu dikkati, şimdi ve şu ana tutukluğunun göstergesidir. Bu tutukluktan rahatsız olan ve onu aşmak isteyen başkişi, onu sayılarla sabitleyerek bunu şeklen başardığını düşünür ve gösterir: "Şimdiki an kadar açık, dokunulabilir ve elle tutulabilir bir şey yoktur. Ama gene de bizden bütünüyle kaçır" (Kundera, 2009, 37). Uğur'un saat konusunda bu denli takıntılı yaklaşımı, zamanı yakalması ve ona hakim olmak isteğinin de yansımasıdır:

"13:20'de dolmuşa binerim (10 dakika bekleme payı); 12:30'da bir şeyler atıştırırım lokantada (karnım guruldamasın); 11:40'da yıkanır, traş olur, giyinirim (işe giriyorum ne de olsa); 10:30'da şöyle bir kestirim (ağırılık basmasın); güneş de odadan çıkıp gitmiş olur; bir buçuk saat var daha, denize girip çıkar, bir çay daha içer, gazeteye biraz daha göz gezdiririm" (Karasu, 2011, 9).

Uğur'un zaman konusundaki obsesif mizacı, zamana dair verilerin ayrıntılarıyla; saati, günü, tarihi bildiren zarfların sıklıkla kullanılmasına yol açar: "Aşağı yukarı sekiz ay önceki bir düşü." (Karasu, 2011, 33), "Yılmaz Bey, on üç gün sonra, sabah (..) telefon etti." (Karasu, 2011, 43), "perşembe olacak, ayın yirmisi yani" (Karasu, 2011, 47), "ayın onbeşi cumartesi günü diye hesapladım" (Karasu, 2011, 49), "Temmuz başındaydı." (Karasu, 2011, 63), "Saati sordu. 'İki saatimiz var daha,' dedi." (Karasu, 2011, 70), "Beşte buradan yola çıkalım." (Karasu, 2011, 73), "Tam birde yola çıkabilecekmiş. Dört buçukta evde olurmuş." (Karasu, 2011, 77), "Yılmaz Bey, gerçekten dört buçukta geldi. İşimizi bitirdiğimiz, Mümtaz Bey'in 'saat dört buçuk' dediği sırada." (Karasu, 2011, 78), "Yılmaz Bey dün akşam sekizde, karşıya, Gökçeköy'e geçmiş, 'yarın tam öğle vakti gel al beni' demiş kendisine." (Karasu, 2011, 92), Mümtaz Bey, "Seni çağırdığında dokuzu geçiyordu galiba," diye söze girdi. İhsan, 'Dokuzu çeyrek geçe çağırdı. Yirmi beş geçe yanımdaydım,' dedi." (Karasu, 2011, 95), "Havuzda indim. Saat bir buçuğa doğru... Yarım saat kadar kaldım." (Karasu, 2011, 96), "Ben de altına doğru döndüm, okuduğum kitabı bitirip..." (Karasu, 2011, 96), " 'Yarın 30 ağustos,' dedi Mümtaz Bey." (Karasu, 2011, 97), "Kalktığında saat üç buçuk falandı." (Karasu, 2011, 101), "Pazartesiymiş." (Karasu, 2011, 107), "Bugün çarşamba." (Karasu, 2011, 108). Başkişi düş-gerçek diyalektiğinde yaşadığı ikilemleri, niceliksel anı sabitleyerek aşmaya çalışır: "Fikir ve gerçeklik arasındaki en büyük uyumsuzluk zamandır -zamanın süre olarak akışı[dır]" (Lukacs, 2011, 124). Ayrıntının ön planda olduğu bu zaman takibi, düş ve gerçek arasındaki sınırları belirsizleştirdiği gibi kurgular arasındaki geçişleri de görünmez kılar.

"Eoimdeydim. Yatak odasının kapısını açıyordum. Eşya azalmıştı. Ev badana ediliyor olmalıydı. (..) Taşınıyor muyduk? Ama taşınma hazırlığı da değildi bu. (..) Biri çağırıyordu beni. Ben öldüğüm için toplanıp örtülmüştü her şey, odaların ortasında bırakılmıştı. Çağırıyorlardı beni. "Geliyorum," dedim. Uyandım.

Gümüüş başını göğsüme dayamıştı. Aşağıdan çağırıyorlardı. Mümtaz Beyin sesi. Ama tuhaf bir tınısı vardı. "Yemeğe gel," diyordu" (K: 80-81).

Başkişiyi gerçeğe bağlayan görünmez bir bağ halindeki zaman, "okura kılavuzluk etmek istercesine büyük bir titizlikle yansıtılır" (Eziler Kıran, 1991, 55). Sıradizimsel zamanın ayrıntıları, labirent temalı zaman ve mekân üzerinden bireysel ve sosyal arayışların anlatımına dönüşür. Öykü zamanındaki 22 günlük ilerleyişin listesi, şu şekildedir:

- 12 Ağustos Çarşamba : Uğur'un işe başladığı gün.
- 13 Ağustos Perşembe : Mümtaz Bey'in Teber'den Turunçlu'ya geldiği gün.
- 14 Ağustos Cuma : Uğur'un ilk gün yazısını yazmaya başladığı gün.
- 15 Ağustos Cumartesi : Mümtaz Bey'in Uğur'la ilk kez konuştuğu gün.
- 16 Ağustos Pazar
- 17 Ağustos Pazartesi
- 18 Ağustos Salı
- 19 Ağustos Çarşamba : Uğur'un ilk gün yazısını yazmayı bitirdiği gün.

20 Ağustos Perşembe

21 Ağustos Cuma

22 Ağustos Cumartesi

23 Ağustos Pazar

24 Ağustos Pazartesi

25 Ağustos Salı

26 Ağustos Çarşamba : Yılmaz Bey'in arayıp ertesi gece eve döneceğini söylediği gün.

27 Ağustos Perşembe : Yılmaz Bey'in döndüğü gün.

28 Ağustos Cuma : Yılmaz Bey'in akşamında Gökçeköy'e geçtiği gün.

29 Ağustos Cumartesi : Uğur, İhsan ve Mümtaz Bey'in Ankara'ya dönmek üzere yola çıktıkları gün (Kaza günü).

30 Ağustos Pazar

31 Ağustos Pazartesi : Uğur'la İhsan'ın hastaneden taburcu edilip Uğur'un evine geldikleri gün.

1 Eylül Salı

2 Eylül Çarşamba : Uğur'un, Yılmaz Bey'e mektup yazdığı gün.

11 güne ait olay birimlerinin yer almaması, zamanın niceliğini aşan bir kurgu yapısının oluşturulduğunun işaretidir. Uğur'un, kendisiyle ilk kez ne zaman konuştuğuna dair yazdıklarını okuyan Mümtaz Bey'in bu durum hakkındaki yorumu tarihlerin belirlenmesinde ipucu görevi görür:

"Bir de, 'Mümtaz Bey o gün' (ayın on beşi cumartesi günü diye hesapladım) 'ilk kez konuştu benimle. Varlığımın ancak farkına varmış gibi,' demişsin. Buraya geldiğimiz üçüncü günü..."
(Karasu, 2011, 49).

Öykü zamanına ait bilgiler ayrıntıların takibi ile mümkündür. Örneğin Teber'den Mümtaz Bey'in gelişlerinin üçüncü gününün 15 Ağustos Cumartesi olarak verilmesi, bu seyahatin 13 Ağustos Perşembe gerçekleştiğini; Uğur'un bu tarihten bir gün önce işe başlamasının belirtilmesi ise, 12 Ağustos Çarşamba tarihini netleştirir.

"Gelelim yazdıklarına... Güncenin biçimi biraz değişik... Gün, tarih gibi şeyler yazmamışsın maddelerin başına. Bir 'P' ile -perşembe olacak, ayın yirmisi yani- bir 'ertesi gün', bir de 'iki gün sonra' ile yetinmişsin" (Karasu, 2011, 47).

Aynı şekilde Mümtaz Bey'in Uğur'un ilk gün yazdıklarını okurken sorduğu "Okumama izin verdiğin yazıyı, beni buraya getirdiğin günün ertesi mi yazmağa başladın?" (Karasu, 2011, 44) şeklindeki soru da öykü zamanının akışı ile ilgilidir. Eserin birinci bölümüne ait bu yazılanların tarihi, başkişinin Turunçlu'da işe başladığı günün ertesinde İhsan'la birlikte Teber'e gidip Mümtaz Bey'i alıp geri döndükleri için Uğur'un Turunçlu'daki üçüncü günü olan 14 Ağustos Cuma'yı işaret eder. Mümtaz Bey tarafından bu yazıyı altı günde yazdığının Uğur'a tasdik ettirmesi ile yazılanların sekizinci gün olan 19 Ağustos Çarşamba tamamlandığı netleşir. Benzer bir şekilde ikinci bölümün başında Uğur'un Yılmaz Bey'in on üç gün sonra telefon ettiğini ve ertesi gece eve döneceğini yazması (Karasu, 2011, 43); Uğur'un işe başladığı gün olan 12 Ağustos Çarşamba'nın on üç gün sonrasının 25 Ağustos Salı'ya denk gelmesi; Yılmaz Bey'in dönüş gününün 26 Ağustos Çarşamba olması; Mümtaz Bey'in Yılmaz Bey'in eve geldiği günün akşamında kendisine öbür gün Ankara'ya dönmeye karar verdiğini söylemesi (Karasu, 2011, 83); Uğur, İhsan ve Mümtaz Bey'in Ankara'ya dönmek üzere yola çıktıkları günün 28 Ağustos Cuma olması yine olay birimlerinin ayrıntılarındaki verilerdir. Ancak bu bilgilerdeki çelişkiler diğer ayrıntılar ile giderilir: Yılmaz Bey'in geleceğini haber verdiği gün Uğur'un kaset hakkındaki açıklaması ve perşembe günleri izinli olan evin hizmetçisi için "Eminanım yarın gelmiyor." (Karasu, 2011, 57) sözleri, Yılmaz Bey'in döndüğü günün 26 Ağustos Çarşamba; Yılmaz Bey'in döndüğü günün 27 Ağustos Perşembe; yolculuk esnasında Mümtaz Bey'in verdiği "Yarın 30 ağustos" (Karasu, 2011, 97) bilgisi, yola çıkışın 29 Ağustos Cumartesi olduğu sonuçlarını ortaya çıkarır: "Kaseti, yazıda söylediğim gibi, bulduğum yere bıraktım. Yılmaz Bey, İhsan, ben, o gece evden hep birlikte çıktık. Ertesi sabah bizden önce Eminanım gelmemiştir; perşembeleri gelmez zaten" (Karasu, 2011, 50).

Ortaya çıkan bir günlük farkı, Oruç Aruoba üç gün olarak hesaplayarak bunun metinde anlatılan olayların geçtiği üç gün olduğunu ve gerçekte olmadığını söyler (1991, 130). Hâlbuki metinde öykü zamanı, Uğur'un işe başladığı gün, Mümtaz Bey'in Teber'den Turunçlu'ya geldiği gün, Yılmaz Bey'in arayıp ertesi gece eve döneceğini söylediği gün, Yılmaz Bey'in döndüğü gün ve kaza günü olmak üzere beş gündür. 14 Ağustos Cuma, 15 Ağustos Cumartesi ve 19 Ağustos Çarşamba günü neler yaşandığı sıradizimsel olarak metinde yer almaz; öyküleme zamanına ait bu günler hakkındaki bilgiler Mümtaz Bey'in, Uğur'un tuttuğu

günceyi okuduktan sonra yaptığı yorumlarla netlik kazanır. 28 Ağustos Cuma günü yaşananlar ise, Uğur, İhsan ve Mümtaz Bey'in yolculuk esnasındaki sohbetleri vesilesiyle öğrenilir. Kazadan sonraki 31 Ağustos Pazartesi ve 2 Eylül Çarşamba günlerine dair bilgiler de Uğur'un Mümtaz Bey'e yazdığı mektuptan elde edilir. Şu durumda söz konusu bu tek günlük fark kurgusal bir oyundur ve yazar, okurun dikkatini ölçmektedir. Uğur'un Turunçlu'daki ilk gününü anlatan ve takip eden altı gün içerisinde yazılan birinci bölümde, Mümtaz Bey bu parça parça yazılan notları oluş anında tutar gibi aktarır:

"Yalnız burada, sizinle geçirdiğim günler var. Daha doğrusu, sizin söylediklerinizden, ara ara da yaptıklarınızdan parçacıklar, kıvrıntılar diyelim. Gerçekte, bir arada yaşamayı öğrenmemiz üzerine gözlemciler, o kadar. (..) Gerçek bir günce yerine, yani, olan bitenin o an için taşıdığı önemi belli edeceğin, unutulmaması için kaydedeceğin bir günce yerine, sanki sonraları yazacağın bir şeylere yarasan diye tutmuşsun bu notları..." (Karasu, 2011, 46, 47).

Başkişinin Turunçlu'da geçirdiği günlerde tuttuğu notların gözden geçirilmiş, derlenmiş ve yeniden yazılmış hali olan *Kılavuz*, günlüğün anlatı boyunca yazılmakta ve romanın da o günlüğün versiyonlarından biri/ muhtemelen sonuncusu ile özdeşleşmektedir (Akatlı, 1991, 18). Anlatının sonunda yer alan ve Yılmaz Bey'e yazdığı mektupta Uğur'un, "Bizden başkalarının okuyacağı bir öykü gibi bunları oturup yazmamı, niye istediniz, kestiremedim. Gene de yazdım." (Karasu, 2011, 108) ve "Yanımdan ayrılmadım; bir işle uğraştım, onu yormadım." (Karasu, 2011, 108) ifadeleri de bu görüşünü destekler mahiyettedir. Bu yazma sürecinin eklemeler, çıkarmalar, değiştirmeler aşaması, son bölümdeki trafik kazasında yüzünden yaralanan İhsan'ın, Uğur'un evinde geçirdiği iyileşme günlerine denk gelir.

"Okuduklarım, bildiklerim, kaza anına dek olanı biteni anlatmama yardım etti. Kazayı ancak duyduklarımı düşünerek anlatmak zorunda kaldım. Bilmem, okuyana bir parçacık olsun bir şey iletebiliyor muyum?"

Kaza sonrasında pek bölük pörçük imgeler kalmış bende. Yazmağa kalkışamam" (Karasu, 2011, 107).

Karasu tarafından bir sonat olarak tasarlanan *Kılavuz*'da zaman, anlatının ritmini belirleyen temel yapı mekanizmalarındandır. "Solocu ya da çalgılar topluluğu için bir ya da bir kaç bölümlü müzik parçası" (Baydö, 2016, 376) olan sonat, genellikle üç ya da dört bölümden meydana gelir. Klasik sonat formunda birinci bölümü oluşturan Allegro'nun çabuk tempolu ama durgun dramatik yapısını ikinci bölümde Andante veya Adagio gibi ağır tempoda, lirik ve duygulu bir yapı izler. Üçüncü bölüme canlı, kıvrak ve çabuk tempo hakimken final bölümü çabuk ya da çok çabuk tempoda, sevinçli hatta coşkulu yapıda, enerjik şekilde sona erer (Aktüze, 2004, 541). Roman, sonatın bu geleneksel yapısına uygun tarzda şekillenir:

"Allegro guisto'yu tutturmak çok güç olmadı. Ancak II. Bölüm'de Andantino olmalıydı, fazla ağırlaşmak istemiyordum. III. Bölüm, ilkinden daha hızlı olmalıydı, ama biraz daha yalın da olmalıydı" (Karasu, 2009b, 245).

Anlatıda olay örgüsü ve zaman ilişkisi, geçişler, duraklar, tekrarlar, vurgular, hızlanmalar, yavaşlamalar ile ahenk kazanır. Bunu sağlamak için biçimsel bir düzenleme yapılarak birinci bölümde bir günün olayları (12 Ağustos) 34 sayfada; ikinci bölümde yine bir günün olayları (26 Ağustos) 28 sayfada; üçüncü bölümde ise üç günün olayları (27, 28, 29 Ağustos) 34 sayfada kurgulanır. Üçüncü bölümün sonunda iki sayfalık mektupta ise, kazadan sonraki dört gün anlatılır. Bu ekin diğer bölümlerden sayıca daha kısa olması, yazarın müzikaliteyi yaratmak için yaptığı bilinçli bir seçimdir. Her bölümün olay örgüsündeki akışın bir öncekine nazaran hızlı olması da yine aynı gayretin bir yansımasıdır.

3. Narla İncire Gazel

Gide döne

Çok girip çıktık bu kapıdan

Bin şu kadar yüz yıl boyu

Yazma ile yazılma süreçlerinin paralel ilerlediği *Narla İncire Gazel* romanında, öykü zamanı iki haftadır. Üst kurmaca nitelikli bu süre, başkişi Kerim'in metnini oluşturmasını kapsar:

"Elin elime değişiyor şimdi. Yeniden. İki hafta önce güneğe doğru inen otobüste olduğu gibi. O anda, bilinmedik, neredeyse akla gelmeyecek bir şey başlıyordu bizler için. Şimdi bildiğimiz bir şeyi bitiriyoruz" (Karasu, 2012, 137).

Arkadaşı Eren ile başkişinin 'Narlar Şehri' Side'deki tatillerine ait bu zaman dilimi, geriye dönüşler ve anılar yoluyla genişletilir. Kerim'in "belli bir okuyuşun sağlayabileceği anlamları taşır ancak. Anahtarı yazılmadıkça birtakım benekler olarak kalan notalar gibi." (Karasu, 2012, 81) sözleriyle belirttiği, metnin anlam katmanlarının oluşum ve gelişim sürecine vurgu yapan anıların çoğu Side'ye dairdir. Önceki

yıllarda bu kente defalarca gelmiş olan anlatıcı açısından bütün o yaşanmışlıkların ve biriktirilmiş anıların öykü zamanına taşınması sayesinde kendilerine yüklenen anlamlar netleşir.

Nar ve İncire Gazel'in "Giriş" bölümü, iç metinsellik ile yazarın Altı Ay Bir Güz romanına bağlanır. "Anlatmağa değer gördüklerimiz kavranabilmesi, niye bir sıraya uyulmasına bağıymışçasına düşünüp eyleriz ki?" (Karasu, 2012, 10) diye soran ben-anlatıcı, geçmiş yaşantısının izlerini sıra gözetmeden aktarma yoluna gideceğini belli eder. İyice parçalanıp dağılsın diye yere atılan narın tanelerinin mümkün olduğunca uzağa sıçramasının sevincini önceleyen çocukluk anısı nar, incir ve gazelin sembolik söylemde buluşturulduğu romanı hem izleksel hem anlamsal yönden bütünler.

"Hayvanlar Kitapçığı" adlı bölümde, geriye dönüş tekniğiyle Kerim'in öykü zamanından önceki Side tatiline yer verilir. Başkişinin Refik adlı başka bir arkadaşı ile Narlar Şehri'nde olduğu dönem, şimdiki zaman kipi ile aktarılır: "Taşlar arasında, kekik öbeklerini izleyerek ilerliyoruz" (Karasu, 2012, 15). Kerim'in Jean adlı arkadaşıyla Side'de geçirdiği günler ise, geçmiş zaman kipleri ile öykü zamanına taşınır:

"Taşlar arasında ilginç bir taş görmüştük birkaç yıl önce; yanayı uzaktan uzağa bir kuşunkini andıran yüzüyle Jean'ın eğilip baktığı, devimi ağır bir hayvancık olsa gerek, diye düşünmüştüm ilkin. Yaklaşıp bakınca beklemediğim bir şeyle karşılaşmıştım" (Karasu, 2012, 15).

Ben anlatıcının Ateş adlı beyaz bir çoban köpeği ile Piç adını verdiği küçük bir köpek arasındaki büyük dostluktan bahsettiği kısımlar; Refik ile lokantadaki ilk gecelerinde arkadaş oldukları Güdük ve Osuruklu adlı kedilerin hikâyesi; Refik'le Side'deki tatilinden yirmi üç yıl öncesinde Turan Erol adlı arkadaşı sayesinde sakangur adlı hayvanla nasıl karşılaştığı artdizimsel yöntemle anlatılır. Bunlardan son anı parçası sayesinde Kerim, Refik'le kaldıkları otel odasının duvarında bu hayvan yeniden gördüğünde hem geçmiş hatırlar hem de hayvanı tanır. "Hayvanlar Kitapçığı"nın öykü zamanı, hepsi Side'de yaşanan anılarla aşamalı olarak genişler.

Özgürlük, küskünlük ve sevi tanımlarından oluşan "Üç Tanımlık Ara Söz" de yaşamın deneyimler, sınırlar, acılar, düşünceler, duygularla örülü yanı deneme ile anıların öncelendiği özyaşamöyküsü arası bir üslûpla dile getirilir. Yazar anlatıcı ile ifadesini bulan bireyin içsel serüveninde geçmiş şimdikiye taşınırken bugün, hayatın tümünü kuşatan zihinsel olgunlukla yeniden anlamlandırılır. Mazinin, bugünün bakış açısı ile değerlendirildiği bu kısımlarda öykü ile öyküleme zamanı arasındaki mesafe daralır:

"Resmin karşısında durmak, artık yadırgatıcı. Baktığımın içinde geziyorum. Ne resim bir şey anlatıyor, ne onu yapan el. Ara ara o ele uyar gibi olsam da onun aradan çekilmesini bekliyorum. Bir yaşantıdır, olsa olsa, benim için bu resim-içi gezi. Yazıyla yaptığım, olsa olsa, bu yaşantıyı dile getirmeğe çalışmak..." (Karasu, 2012, 56-57).

Romanın, iki haftalık öykü zamanını kapsayan "İnsanlar Kitabı" bölümünde de zaman, anılar yoluyla genişletilir. Kerim, halıcının dükkânındaki kediyi ilk kez iki sene önce gördüğünü anımsar: "Bu kediyi ilk gördüğümde durup dakikalarca bakmıştım; (..) Şimdi, halıcının dükkânı önünde kediyi görmeyince, iki yıl önce kınadığım o kötü köşede gene bir kıpırdanma..." (Karasu, 2012, 67).

Kediyi ilk görüşünde aklında kalanları aktaran Kerim, yaşamın insanı şaşırtan şeylerle dolu olduğuna, elli yıl önceki bir anısı üzerinden değinir. Elli yıl önce "Match" adlı derginin bir sayfasında gördüğü artistin fotoğrafları, Kerim'in insan ilişkileri hakkında sorgulamaya girişmesine yol açar. Halıcının evinin bahçesindeki yasemin ağacının oraya dikilmesinin öyküsü de geriye dönüş tekniğiyle verilir. Bu ağaç, halıcının oğlu tarafından bahçenin gölgesine güzel bir koku yayılsın diye "geçen yıl, önceki yıl, daha önceki yıl" a (Karasu, 2012, 72) denk gelen bir zaman diliminde dikilmiştir.

Narlar Şehri'nde kulağına su kaçtığı için sağırılığı iki kez yaşayan, ilkinde bir kulağı, ikincisinde iki kulağı birden tıkanan Kerim'in tedavi olmak için gittiği hastanede hemşireyle arasında geçenlere; üç yıl önce Side'deki kahvede otururken kendi 'gerçekçi' öykülerine kalıp gibi uyan şeyler anlattığı için asıl adı Hamit olan bir adama 'Gerçekçi' adını takmasına yönelik anılar, anlatıda zamanın geriye doğru genişlemesine örnektir. Kerim'in, Refik'le yıllar önce başından geçen bir olaya değinmesi de, hem bu genişleme hem de "Hayvanlar Kitapçığı" ile bağ kurulmasına zemin hazırlar:

"Yıllar önce, herhangi bir Alamancılığı bildiğimizden değil de ona bir ad vermek için, Refik'le birlikte yakıştırdığımız 'Alamancı' adını hâlâ taşıttığım, artık orta yaşın eşliğine yaklaşan adam, gülmeyen ama aşık olmamayı da başaran yüzüyle kumsalda yürüyor" (Karasu, 2012, 79-80).

Aynı bağ, Kerim'in Side'de Jean'la yaşadığı bir olayı Eren'e anlatması vesilesiyle de kurulur. Yıllar öncesinde, Jean'la birliktelerken motosikletli küçük avcının ilk karşısına çıkışını ve sonrasında yaşadıklarını üç parça halinde nakleden ben anlatıcı, Side'de üç farklı arkadaşıyla geçirdiği üç farklı zamanı bütünlemiş olur. Kerim'in Refik'le, Jean'la ve Eren'le geçirdiği üç farklı Side tatili içerdikleri göndermeler ve çağrışımlarla geçmiş-şimdi düzleminde birbiriyle kesişerek anlatının mozağini oluşturur.

Adıyla hem mekânsal hem zamansal bir bitişe vurgu yapan “Çıkış”ta, öykü zamanının son günü anlatılır. Keri mile Eren’in, bilinmeyi tecrübe edecek olmanın heyecanı ile başlayan iki haftalık tatilde yaşadıkları fiziksel olduğu kadar ruhsal bir doygunluğu da beraberinde getirir. Side’den ayrılıyor, tatillerini bitiriyor olmanın üzüntüsü yerini, dünya üzerinde başka hiç kimse yokmuşçasına varlıklarının ve birlikteliklerinin ayırdına varmanın hazzına bırakır:

“Ay ışığında yalnızız.

Kalkıyorum. Kalkmıyorsun. Başın dizlerimde, ellerin ayak bileklerimde. Denizen soluğu yavaşlamıyor; uzayan, saniyelerimiz. Bugünün bittiğini biliyoruz. Denize bir daha bakmadan sırtımızı dönüyoruz, yavaş yavaş çıkıyoruz çalılık kumulların arasına” (Karasu, 2012, 134).

Romanın “Ön Rapor İçin Birkaç Not” başlıklı son bölümü, Narlar Kenti Side’nin yerleşim yeri haline gelme sürecine dair beş maddelik notlar içerir. Alım satım belgeleri ve sözleşmelerden yola çıkarak bu süreç hakkında tahminlerde bulunulur ancak ilk yerleşimin 25-30 yıl kadar sürdüğüne, belirsiz bir süre sonra da bölgenin tamamen boşaltıldığına yönelik zamansal verilerin haricinde öykü zamanına dair net bir bilgi verilmez.

Üstkurmaca niteliği eserde öykü zamanı ile öyküleme zamanının çakışmasına yol açar ve ikincisini öne çıkarır. Kerim’in kitap yazma uğraşını anlatı düzlemine taşıyan romanda öyküleme zamanı üç farklı boyutta gerçekleşir: Birincisi Kerim’in, yazdığı kitabın kişileri olarak tasarladığı kadınların konuşmalarını aynı esnada kayda geçirmesi; ikincisi sohbetlerinden yola çıkarak kurguladıklarını arkadaşı Eren’e anlatması; üçüncüsü ise yazdıklarını bir müddet sonra Eren’e okutmasıdır.

Başkişinin taktığı isimlerle Frau von Schimnhoff, Nevres Hanım ve Süheyla Hanım adlı kadınların sohbetine kulak misafiri olup konuşmalarını aynı anda yazdığı kısımlarda öykü ile öyküleme zamanı birlikte ilerler:

“Hamburglu yaşlı kadın, konuşmasının orta yerinde sesini yükseltip yazdırmağa başlıyor kendini: “Emekliliğinin bir yıl öncesinden başlayarak ölümüne dek, yani altı yıla yakın bir süre, yaşamımızın belki en rahat, en zevkli dönemini yaşadık. (..) Nevres hanımın, bu beklenmedik sapmanın havasını dağıtmak için söze atılması gerekecek: Usuna ilk geleni söyleyerek... “Süheylâ hanımla da orada mı tanışmıştınız?” (Karasu, 2012, 91).

Kerim’in on beş dakikadır kulak vermediği üç kadının hikâyesi, konuşmalarıyla eş zamanlı kaleme alınmaya ek olarak, aralarında geçen muhabbete kulak misafiri olması ve duyduklarına aklından geçenleri de eklemesi ile kurguya taşınır:

“Bu sözler, benim usumdan geçenlerle ilişkili olabilir ama kişim açısından yersiz. Bir yerlerde bir bozukluk olduğu doğru galiba. Kalem elimden bırakıyorum. Eren soran gözlerle bakıyor. Çarkın durduğunu anlıyor herhalde. Bir an, Ulla McLeod’un değil, bu Büyükelçi eşinin kocasıyla ilişkisinde nasıl bir tutum benimsediğini kurmağa kalkışıyorum; üşenç basıyor” (Karasu, 2012, 116).

Kerim, öyküsünün bir kısmını kendi kurguladığı şekilde kaleme alır ve Eren’e anlatır. Bu parçalarda üç kadının ilişkisine yönelik bazı detaylar, Eren’e anlatıldığı esnada ortaya çıkar:

“Bak, Süheylâ hanım, Bayan von Schimnhoff’a, onu ağırladığı günlerden birinde, zenginlikten söz açacak. Hamburglu kadını kendi dengi görüyor; oğlundan öğrenmiş: Kadının da, kocasının da aileleri zengin, köklü; iki oğulları otuz yıl kadar önce bir araba kazasında ölmüş” (Karasu, 2012, 96).

Frau von Schimnhoff, Nevres Hanım ve Süheyla Hanım’ın hikâyesinin sonunu merak eden Eren’e Kerim’in verdiği cevap, öyküsünün geri kalanını nasıl tasarladığını göstermesi ve sonunu on beş-yirmi satırda özetlemiş olması yönüyle de dikkat çeker. Kerim’in kitabı için kurguladığı bu son, aynı zamanda yazdığı son olur:

“bir kızın babasını bir 'abla'dan kıskanması var. babasının, bir gün, oyun gibi başlattığı bir kovalamaca var; kovalanan, babasına güvenini yitiren, yıllarca bu güveni onaramayacak, bir kız; kovalayan, sevmeğe alıştığı bu küçük çocuğu efendisinin buyruğuna uyarak korkutmak zorunda kaldığı için sonunda yere oturup saatlerce acı acı uluyan bir kocaman kara köpek... Sonra, oğlunun yaşayışını beğenmediği için onu reddeden bir baba var; reddedilen oğul, artık büyümüş kızın gönlünü çeler gibi ama gerçekte babanın çok iyi arkadaşı, yanından ayrılmıyor, dört dönüyor çevresinde 'ağabeyciğim, ağabeyciğim' diyerek. Sonra hastalanıyor, sonra bir daha görünmüyor. Kız, babasının, elinde bir kitap, gözleri bahçenin karanlığına dikili, saatlerce oturduğu bir geceyi anımsıyor. Babasının ağladığını anlıyor, bir şey soramıyor. Yıllar sonra, o kitabın ilk sayfasında, 'ağabeyciğim' diye başlayarak yazılmış birkaç satırı yorumlamağa çalışacak; anladığı tek şey, o kitabın 1943 yılının mart ayında bir hastaneden yollandığı olacak” (Karasu, 2012, 130).

Kerim, yazdığı bazı parçaları ise Eren'e okutmayı seçer: "Dinlediğim kadarını ilettim. Kurduğumu da okudun" (Karasu, 2012, 95). Kendini ve hayatı yazarak var eden Kerim için bir müddet sonra hem başkişi hem de arkadaşı anlatı kişileri haline gelir:

"Eren giriyor işe bu noktada. "İpin ucunu kaçırmadın mı?" Uyduğunu biliyorum; ondan yana bakmam gereksiz. Kişilerim arasına o da giriyor demektir bu. Sahi, niye adıyla anılanların arasına girmesin? (..) Anlatıdan başka ne kalır ki geriye bir insandan, insanlardan?... Düşündün mü hiç?... Dinlenen ya da dinlenmeyen anlatıdır, hepimiz..." (Karasu, 2012, 107, 123).

Yaşamsal döngünün yazınsal deneyimle bütünleştiği, yazarak ve hatta yazılarak var olunan dünyanın öncelendiği eser, Eren'in "Bu kitap bitmez güzelim. Daha başlamadı ki..." (Karasu, 2012, 97) sözlerinden hareketle henüz anlatılmamış, dinlenmemiş, söylenmemiş olanları da içine alarak sürekli devam eden bir süreci kapsar.

Romanın öykü zamanı olan iki hafta, başkişi ve norm karakter üzerinde psikolojik açıdan izler bırakır. Birbirini tanımayan insanların tatil amacıyla buldukları Narlar Kenti Side'de dinlenme ve yazma edimlerini bir arada yürüten Kerim ve Eren için bu süre, yazarak ve yaşayarak var oldukları, herkesin yabancıları karşısında birbirlerini bütünlemenin hazzını duydukları bir zamanın karşılığıdır. İki haftalık tatillerini hayatın rutin döngüsünden ayırışan bir anlar ve anlar bütünü olarak görmeleri bundandır:

"O dünyada her şey, değişik bir yaşamın örneği idi. Tümceler kuruyorum. Parmağımı parmağına değdirip çekerek. Ala uykularda. Hâlâ. Umutlar, düşler, törenlerle doldurulmuş, bütün bir yıl yaşanana benzemesin diye zorla ayrıksı kılınmış bir yaşam özeti. Sonun, yıkımın, ölümün bile görkemli, gürültülü, tansıklı kurulduğu, çok anılı bir küçük yaşam..." (Karasu, 2012, 138).

Yaşamın yoğunlaştırılmış bir kesiti halindeki bu süreç, başkişi Kerim ve arkadaşı Eren için kendiliğinden ve yazmanın farkına vardıkları bir yolculuk halindedir. Bedensel tatil zihinsel dinginlik arayışına dönüşür ve yazarken varolunur. Kendilerini zamanın, mekânın ve oradaki insanların dışında konumlandıran Kerim ve Eren, kısa ama yoğun, derinlikli, olağandışı bu süre zarfında ikisinden başka kimseye yer olmayan ayrı bir dünyanın paydaşlarıdır. Tinsel zaman, niceliksel süreyi aşan niteliksel bir unsur halinde bireysel farkındalığa kaynaklık eder.

Sosyal ve tarihsel zamanın eserin ismi ile işaret edilen geleneksel ve kutsal göndergeler halindeki "nar, incir, gazel" dışında bir veri, entrik düzlemde yer almaz.

4. Altı Ay Bir Güz

*İstediğim, denizi yazmak. Zümrütlerin,
gökyakutların sabrını; ağaçların tarihsizliğini...*

Romanda fiziksel varlığına rağmen farkedilmeyen/ görülmeyen bir yaşam süren başkişi Kerim'in hastalık ve yaşlılık sürecindeki mekânsal ve tinsel kapanışı kurguyu oluşturur. Bu nedenle ölüm üzerine içsel sorgulamalar geçiren başkişi Kerim'in yazma-yaşama deneyiminin anlatıldığı romanda niceliksel bakımdan sadece iki gününe ait ayrıntıların anlatıldığı bir aydır ve bu süre düşler, anılar ve hayallerle genişletilerek elli yılı kapsayacak şekilde düzenlenir.

Sıradizimsel dizgenin ilk halkası, başkişi Kerim 13 Temmuz Salı sabahı uyanır, hastaneye gitmek üzere evden çıkar, doktor arkadaşına muayene olur, hastaneden ayrılarak öğle üstünün ezici sıcaklığında yürür. İkinci olarak 13 Ağustos tarihinde sokakta bir arkadaşına rast gelir, evine gitmek üzere otobüse biner, evine geldikten sonra kedisıyla birlikte uyur, uyanıp karnını doyurduktan sonra balkona çıkar. Bu iki güne yoğunlaşılması, aradaki diğer yirmi dokuz güne ait hiçbir bilgi bulunmaması, Kerim'in sokakta rastladığı arkadaşının "Yahu, sen Ankara'da mısın be kardeşim?" (Karasu, 2009a, 71) sorusu karşısında " 'Evet, Reykjavik'ten yeni döndüm,' dese, rahat edecek karşısındaki." (Karasu, 2009a, 71) cevabı, bu günlerin sıradanlığını ya da benzerliğini işaret eder.

74 sayfalık romanda anılar, düşler ve hayaller 52 sayfa (%70); öykü zamanına ait anlatılar ise 22 sayfa (%30) tutar. Öykü zamanına ait parçaların çoğunluğunu Kerim'in ölümle ya da sanatla, kuramla, yazmakla ilgili düşünceleri oluşturur. Öykünün sürekli kesintiye uğratıldığı ve "tahkiye yerine imge[nin] merkezde yer al[dığı]" (Bidav, 2013, 150) romanda anlatma işi en aza indirilirken fotoğrafik görüntüler gibi yerleştirilen anılar yoluyla imgesel anlatım ön plana çıkartılır.

Öykü zamanının geriye dönüşlerle genişletilmesine ait olay birimlerinin şemalaştırıldığı Tablo 1'de öykü zamanı geçmiş, anı, hatıra, hayal ve düşler ile kuşatılır.

Tablo 1: Altı Ay Bir Güz'de Zamanın Olay Birimlerine Göre Analizi

Olay Birimleri	Anılar	Düşler	Hayaller
1. Kerim'in içinde eziklik duygusuyla iki katlı düşünden uyanması		1.1. Kerim'in bir Salı sabahı düş görerek uyanması ve Ethem Razi'den bir mektup alması	
		1.1.1. Kerim'in, Ethem Razi adlı arkadaşıyla bir çeviri üzerinde fikir alışverişinde bulunmaları	
2. Kerim'in kahvaltı etmesi			
3. Kerim'in yıkanıp giyinmesi	3.1. Ethem Razi ile ilgili özelliklerin verilmesi		
4. Kerim'in evden çıkmak üzere hazırlanması	4.1. Kerim'in kanser hastası iki kişiyle gece yolculukları yapması		
5. Kerim'in elinde çantası durağa doğru yürümesi	5.1. Ethem Razi'nin Kerim'e Dong Hu Ang adını takması		
	5.2. Kerim ile Halûk'un Akdeniz sahilinde çakıllıklara uzanıp sohbet etmeleri		
	5.2.1. Kerim'in kuzeni İsabey'in sürekli olarak Kerim'e takılması, onu alaya alması		
	5.2.1.1. Kerim'in sabahları kaldırılması, banyoya götürülmesi, kahvaltıya oturtulması		
6. Kerim'in hastaneye gitmek üzere otobüse binmesi			
7. Kerim'in hastaneye varması			
8. Kerim'in bir müddet işi çıkan hekimi beklemesi			
9. Kerim'in doktora muayene olması			
10. Kerim'in, önünde iki önermeyle hekimin yanından ayrılması			
11. Kerim'in hastaneden çıkıp öğle üstünün ezici sıcaklığında yürümeye başlaması	11.1. İsabey'in araba çarpması sonucu ölmesi		11.1.1. Kerim'in, binlerce yıl önceki çok eski bir ormanda ölmek üzere olduğunu düşündüğü İsabey'e ulaşmaya çalışması
	11.2. Didile ile sokakta yürüten Kerim'in sürekli sorular sorması		
	11.3. Kerim'in Roma'dayken Renato adlı bir arkadaşıyla İsa-Yehuda-Yohanna hakkında sohbet etmeleri		
	11.4. Kerim'in, Roma'da Panteon'u gezerken Amerikalı bir turisti Yehuda'ya benzetmesi		
	11.4.1. Kerim'in, İsabey'i ve güzelliğini duyumsadığı ilk zamanları hatırlaması		
	11.4.1.1. İsabey'in göğsündeki kolları kazıtırken babasına yakalanması		
	11.4.1.2. İsabey'in, denizden çıkarken ayağı kayıp düşen Kerim'i tutması ve dirseğini kanatması		
12. Kerim'in, ikindinin ilk saatlerinde gölgelik bir yer bulma umuduyla kalabalığa karışması			
13. Kerim'in sokakta bir arkadaşına rastlaması, ayaküstü sohbet etmeleri			

14. Kerim'in durağa yönelip otobüse binmesi, evine gelmesi			
15. Kerim'in kedisıyla birlikte uyuklaması		15.1. Kerim'in, Kay adlı biriyle sanat ve edebiyat hakkında konuşması	
16. Uyanan Kerim'in hem kendini hem kedisini doyurması	16.1. Kerim'in Paris'te yazar olduğunu düşündüğü Julio adlı bir adamla karşılıklı oturup içki içmesi		
17. Kerim'in yazmak ve yazı ile ilgili düşüncelere dalması			
18. Kerim'in düşüncelerinden sıyrılıp balkona çıkması			
19. Kerim'in, yazdıklarına arkadaşlarının vereceği muhtemel tepkiler üzerine düşünmesi	19.1. Kerim'in çocukken Sarıkum'daki evlerinden çıkıp İstanbul'da yeni bir eve taşınmaları		

Bu tablo, düş, anı ve hayal merkezli olarak içi içe kurgulanan on dokuz olay biriminde zamansal genişlemeyi yansıtır. Niceliksel değil niteliksel olan zamansal derinlik, 15 anı, 3 düş ve 1 hayal ile anlatı düzleminde yer alır. İzleksel bakımdan kaçış ve ölüm temalarının göstergesi olan bu durum, başkişinin yaşadığı bireysel iletişimsizliği ve bilinçaltı sığınaklarına yönelişi de işaret eder.

Öykü zamanına ait ilk on bir birimin öykü zamanı 13 Temmuz Salı iken diğer sekiz biriminki 13 Ağustos'tur:

"D.H.A., elinde çantası, durağa doğru yürüyor şimdi. Ankara'nın ışığı içinde, bir temmuz sabahı, saat dokuzu kırk yedi geçse. Bir salı sabahı. Ayın on üçü" (Karasu, 2009a, 15).

Bu ifadeler Kerim'in doktora gittiği güne aittir. On birinci birimde hastaneden ayrıldıktan sonra öğle sıcağının altında yürüyen Kerim, on ikinci birimde ikindinin ilk saatlerinde kalabalık arasına karışmış olarak tasvir edilir:

"Ağustosun bu on üçüncü gününde D.H.A., ikindinin bu ilk saatlerinde sığınabileceği ilk gerçek gölge şeridine ayak atıp oradan akmağa çabalayan kalabalığa katıldığı şu sırada..." (Karasu, 2009a, 70).

Takip eden yedi olay birimi aynı günün devamında gerçekleşir. Böylelikle romanın öykü zamanı 13 Temmuz ile 13 Ağustos aralığındaki bir ay olarak saptanır ve geriye dönüşlerle genişletilir.

Ellili yaşların sonu ile altmışlı yaşların başındaki Kerim'in hayatından kesitlerle kurgulanan romanda başkişinin en eski anısı (Tabloda-5.2.1.1.) beş yaşına aittir:

"Uykusunda çok hareketli bir çocukmuşum, besbelli. Parmaklık ancak beş yaşlarımdayken kalkmış. O halde, bu anının vaktine dönelim, düşündüğümde de geriye" (Karasu, 2009a, 24-25).

Kerim'in, İsabey'in güzelliğini duyumsadığında on bir yaşlarında olduğu, bu anının (Tabloda-11.4.1.) kendisine hatırlattığı, sekiz yaşına ait bir diğer anı (Tabloda-11.4.1.1.) vesilesiyle ortaya çıkar:

"Birkaç yıl önce babası onu banyonun aynası karşısında traş bıçağıyla göğsünü kazıyıp dururken yakalamıştı. Sekiz yaşlarındaydım daha o sıralarda" (Karasu, 2009a, 62).

Kerim, Halûk'la çakıllığın üzerinde uzanıp mimozalardan bahsettiklerinde (Tabloda-5.2.) otuz dört yaşındadır: "Otuz dört yaşımı beklememeliydim mimozanın böylesini tanımak için" (Karasu, 2009a, 21). Romanda, Kerim'in Ethem Razi ile çeviri yaptıkları düşünde (Tabloda-1.1.1.); tarihçi arkadaşı Renato ile İsa-Yehuda-Yohanna arasındaki ilişkiden bahsettikleri (Tabloda-11.3.) ve Paris'te Julio adındaki adamla aylar boyunca karşılıklı oturup içki içtikleri (Tabloda-16.1.) anılarında kaç yaşlarında olduğuna dair herhangi bir bilgi ise bulunmaz.

Başkişi Kerim'in yazma serüveninin öyküleştirdiği romanın hayal, düş ve anıları içermesinden ve bunların ayrı zamanlarda kaleme alınmış olmasından dolayı birbirinden farklı pek çok öyküleme zamanı vardır. Kerim'in, Ethem Razi ile çeviri yaptıkları düş içinde düş (Tabloda-1.1.1.), yirmi sekiz yıl sonra bir salı günü kaleme alınır: "Bugün salı. O gün neydi, bilemem ama o yılın üzerinden yirmi sekiz yıl geçmiş; bunu biliyorum" (Karasu, 2009a, 8). Kerim'in Halûk'la olan 34 yaşındaki anısını (Tabloda-5.2.) kırk yaşındayken kaleme aldığı ise ben-anlatıcının şu sözlerinden anlaşılır:

"Yorgunluğun, bir yağ lekesi gibi, kişinin gecesine gündüzüne bulaştığı yaz başı günlerinden birinde (kırk yaşını düşünmeden duyarak) pecereden baktığım zaman gördüğüm bozkır kavaklarının ardında..." (Karasu, 2009a, 20-21).

Burada öykü zamanı ile öyküleme zamanı arasında altı yıllık fark ortaya çıkar. Romanın dördüncü bölümü boyunca anlatılan çocukluk anılarının (Tabloda-11.2.) öyküleme zamanı ise elli yıl sonrasındır: “Elli yıl önceki bir sabahı anlatmağı (böyle anlatmağı) böyle deneyebilirim” (Karasu, 2009a, 53). Kerim, İsbey’le ilgili ilk gençlik yıllarındaki anısını (Tabloda-11.4.1.) ve o anıların kendisinde uyandırdığı diğer anıları (Tabloda-11.4.1.1, 11.4.1.2.) Roma’da kaleme alır.

“Tükenmez kalemin epey soluklaşmış yeşil yazısıyla kaplı küçük defterimin o birkaç sayfasını -amma küçük, amma sık yazmışım!- şimdi, yıllar sonra yeniden okuyorum” (Karasu, 2009a, 60).

Bu anıların öykü zamanından önce kaleme alındığı ve sonradan metne dahil edildiği ise “O gün burada durmuşum. İki gün sonra, bir sayfa daha yazmışım.” (Karasu, 2009a, 66) sözlerinden anlaşılır. Başkişinin tinsel kaçışlarının anı, hayal, düş merkezinde üstkurmaca düzlemine taşındığı romanda öykü ile öyküleme zamanının çakıştığı durumlar da vardır:

“Bir öyküye ne uygun bir “ilk tümce” geliyor şimdi kalemimin ucuna. Oysa, tutmuş neler yazıyorum! (..) İki gece sonrasını anlatabilmem için daha çok vakit ister, biliyorum. Ona hak verecek ölçüde “öğrendiğimi” de hemen söylemem gerek” (Karasu, 2009a, 11, 29).

Altı Ay Bir Güz üst-tür denilebilecek karmaşık yapısı ve barındırdığı anlam katmanlarıyla farklı okumalara açık, okuru metin karşısında etkin kılan bir romandır (Bidav, 2013, 148). Eser, olay örgüsü içine serpiştirilmiş düşler, düş içindeki düşler, anılar, anı içindeki anılar, anıların içindeki anıların içindeki anılar; farklı zamanlarda kaleme alınmış, öyküleme zamanı değişen anlatılar; farklı bakış açıları ve anlatıcılar sayesinde çok parçalı bir metin özelliği taşır. Ben anlatıcı, “Anlatmağa değer gördüklerimizin kavranabilmesi, niye bir sraya uymasına bağlımış gibi düşünelim?” (Karasu, 2009a, 69) diyerek anılarını yazarken belli bir sıra gözetmediğini işaret eder. Dağınık gibi gözükken bu parçalar, metnin izleğine gönderme yapan bilinçli bir biçimsel tercihin ürünü olarak belli bir düzende, en ince ayrıntısına kadar tasarlanarak dizilir. “Zamanın eriyip dağılıverdiği (..) bir kitap nasıl çatılabilir?” (Karasu, 2009a, 70) diye soran anlatıcı bunu, artıdizimsel olarak genişleyen zaman kurgusuyla sağlar.

Sonuç

Edebiyat serüvenine musikiyle uğraşmamaya karar verdikten sonra, yirmili yaşlarının hemen başlarında atılan Bilge Karasu, yaşamın kurgusuna yazının yaratıcı evrenini eklemleyen bir düş adamı kimliğiyle var olur. Bir simyacı titizliği ile dizayn ettiği metinleri kendilik arayışının bireysel, toplumsal ve evrensel göndergelerinin aynalandığı yapısı ile özgün ve orijinaldir. Kendine yansıyanları kendinden yansıyanlar ile sentezleyen sanatkar, söz varlığını yenilerken yazınsal denemeleri ile edebi dizgeyi de geliştirir. Sıradanlık ile aykırılık diyalektiğinde dil, söz, yazar, kurgu, karakter, mekân, zaman, anlatıcı unsurlarını yeniden yorumlar.

Yazım aşamasına yönelik görüş ve düşüncelerin yer aldığı, yazma ediminin yazının konusu haline getirildiği Bilge Karasu romanlarında gerçek ile kurgunun yer değişmesi, zamansal boyutta da söz konusudur. Gece’deki N, O. ve Sevim/Sevinç; Kılavuz’daki Uğur; Narla İncire Gazel ile Altı Ay Bir Güz’deki Kerim adlı roman karakterlerinin birer yazar olmaları ve kurmaca dünyada bir metin/eser/anı kaleme almaları, gerçek ve kurgusal zamanı bir arada deneyimlemelerine olanak tanır. Öykü (anlatı) zamanı ile öyküleme zamanı (anlatılan zaman) kategorilerine, yazarlıkla uğraşan başkişilere yönelik yazma zamanı ve tinsel zamanın eklemelenmesiyle bu yapı unsuru, gerçek ile kurmaca arasındaki düzlemde yeniden şekillenir. Yaşama ve yazma pratiğini aynı anda deneyen roman karakterlerinin varoluşlarının özsel niteliğini kurmada zaman, kendi içinde akıp giden bir dinamik yüklenir.

KAYNAKÇA

- Akatlı, Füsün (1991). Edebiyatımızda Bir ‘Kılavuz’. *Hürriyet Gösteri*, S.128, s.17-19.
- Akatlı, Füsün ve Özgüven, Fatih (1985). Bilge Karasu’nun Gece’si Üzerine. *Hürriyet Gösteri*, S.55, s.7-9.
- Aktüze, İrkin (2004). *Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*. 2. Baskı, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Aruoba, Oruç (1991). Kılavuz’a Kılavuz”. *Argos*, S.31, s.128-131.
- Baydü, Uğur (2016). *Müzik Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Bidav, Cafer (2013). Karasu Kıyılarında Ölüm: Altı Ay Bir Güz. *Teorik Bakış*, S.1, s.143-156.
- Eliuz, Ülkü (2016). *Oyunda Oyun Postmodern Roman*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Eziler Kıran, Ayşe (1991). Kılavuz’a Okuma Kılavuzu Önerisi, *Argos*, S.33, s.55-63.
- Göktürk, Akşit (2010). Sunuş. *Gece*, 7. Baskı içinde (s.5-8), İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, Bilge (2009a). *Altı Ay Bir Güz*. 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2009b). *Susanlar*. (Haz. Serdar Soydan), İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2010). *Gece*. 7. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2011). *Kılavuz*. 7. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- _____ (2012). *Narla İncire Gazel*. 5. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kundera, Milan (2009). *Roman Sanatı*. 3. Baskı, (Çev. Aysel Bora), İstanbul: Can Yayınları.
- Lukacs, Georg (2011). *Roman Kuramı*. 3. Baskı, (Çev. Cem Soydemir), İstanbul: Metis Yayınları.
- Ricœur, Paul (2012). *Zaman ve Anlatı: Üç/Kurmaca Anlatıda Zamanın Biçimlenişi*. (Çev. Mehmet Rifat), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Watt, Ian (2007). *Romanın Yükselişi*. (Çev. Ferit Burak Aydar), İstanbul: Metis Yayınları.
- Wellek, Rene ve Warren, Austin (2011). *Edebiyat Teorisi*. (Çev. Ö. Faruk Huyugüzel), İstanbul: Dergâh Yayınları.